

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA TURLI USULLARDA SENSOR TARBIYA BERISH

Meliboyeva Dilfuza Ruzikulovna

Sirdaryo viloyat Boyovut tumani "Sevinch" nomli NMTT tarbiyachisi

Saidova Baxora Muminovna

Samarqand viloyati Urgut tuman 18-sonli DMTT Uslubchisi

Kushvakova Yulduz Erkinovna

Navoiy viloyat Uchquduq tumani 5-sonli DMTT Tarbiyachisi

Po'latova Maxliyo Robbimovna

Navoiy viloyat Uchquduq tumani 5-sonli DMTT Tarbiyachisi

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda sensor tarbiya berish usullari o'ziga xosligi.

Kalit so'zi: bolaning, tasavvurlari, haqiqatni, to'ldiradi, xorijiy, borliq, hayotdagi.

Maktabgacha bolalik davrida hissiy idrokning tabiati o'zgaradi: ob'yektlar bilan manipulyatsiyadan boshlab, bola asta-sekin ko'rish, teginish, shuningdek "vizual his qilish" asosida ular bilan tanishishga o'tadi. Sensor idrok ushbu oqimda muvaffaqiyatli o'tishi uchun darslarni o'tkazish usullari va usullarining muntazamligi, izchilligi, tizimliliigi va xilma-xilligi zarur. Shu bilan birga, hissiy tarbiya boshqa ta'lim turlari bilan uzviy bog'liqdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy tarbiyalash metodologiyasi 1, 6, 14 ni o'z ichiga oladi:

Bolalarda tekshiruv pertseptual harakatlar tizimini shakllantirish.

Bolalarda hissiy standartlar tizimini shakllantirish-ob'yektlarning xususiyatlari, fazilatleri va munosabatlari to'g'risida umumlashtirilgan g'oyalar.

Bolalarda amaliy va kognitiv faoliyatda pertseptual harakatlar tizimlari va standartlar tizimlarini mustaqil ravishda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

So'rov mashg'ulotlari yaqinlashib kelayotgan faoliyat bilan muvaffaqiyatli kurashish uchun bilish muhim bo'lgan xususiyatlarini aniqlash uchun mavzuni maxsus tashkil etilgan idrok etish sifatida amalga oshiriladi. Xuddi shu mavzu so'rovning maqsadlariga va tekshirilayotgan fazilatlarining o'ziga qarab turli yo'llar bilan tekshiriladi.

Tekshiruvning ko'plab turlari uchun umumiy bo'lgan qoidalar mavjud:

ob'yektning yaxlit ko'rinishini idrok etish;

asosiy qismlarga aqliy bo'linish va ularning xususiyatlarini aniqlash (shakli, hajmi, rangi, materiali va boshqalar).;

qismlarning bir-biri bilan fazoviy o'zaro bog'liqligi (chapda, o'ngda, yuqorida, yuqorida va boshqalar).;

kichik qismlarni ajratish, ularning asosiy qismlarga nisbatan fazoviy joylashishini aniqlash;

mavzuni takroriy yaxlit idrok etish.

Ushbu sxema bo'yicha so'rov bolalarga mustaqil faoliyatda foydalanishlari mumkin bo'lgan hissiy bilimlarning umumlashtirilgan usullarini o'zlashtirishga yordam beradi.

Bolalarni o'qitishning muntazamligi maktabgacha ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiyaviy ishlar majmuasini hal qilishning eng muhim tamoyillaridan biridir. Faqatgina o'quv jarayonini to'g'ri rejalashtirish bilan bolaning shaxsini har tomonlama rivojlantirish dasturini muvaffaqiyatli amalga oshirish mumkin. Ob'yektlarning kattaligi, shakli, rangi bilan tanishish uchun darslarni rejalashtirishda bolalarning yoshi, ularning rivojlanish darajasi hisobga olinadi.

Sensorli ta'lim darslarida har bir vazifa bolalarda turli xil ko'nikmalar mavjud bo'lganda hissiy muammolarni hal qilishni ta'minlaydi. O'z navbatida, xuddi shu darslarda bolalar boshqa faoliyat turlarida foydalanadigan yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Sensorli tarbiya ishning boshqa barcha bo'limlari bilan chambarchas bog'liq holda rejalashtirilgan. Shunday qilib, agar bolaning jismoniy rivojlanishining ma'lum bir darajasi mavjud bo'lsa, ob'yektlarning hajmi, shakli, rangi bilan tanishish uchun darslarni muvaffaqiyatli tashkil etish mumkin. Bu, birinchi navbatda, mozaika bilan ishlashda, bo'yoqlar bilan bo'yashda narsalarni qo'yish, olib tashlash, yopishtirish bo'yicha harakatlarni amalga oshirishda qo'l harakatlarining rivojlanishiga taalluqlidir. E. I. Radina ta'kidlaganidek, hissiy va motorli vazifalarning kombinatsiyasi ob'yektiv faoliyat jarayonida amalga oshiriladigan aqliy tarbiyaning asosiy shartlaridan biridir.

Ba'zi darslar bolalarni ikkitadan birlashtirishni, o'rtoqlariga xalaqit bermaslik uchun jimgina darsni tark etish qobiliyatini o'z ichiga oladi va bu, o'z navbatida, axloqiy tarbiya jarayonida erishiladigan ma'lum darajadagi munosabatlarni talab qiladi.

Har bir darsda bolalar boshlang'ich mehnat topshiriqlarini bajarishni o'rganadilar. Ular individual materialni o'qituvchining stoliga olib kelib, uni katlashlari kerak.

Hissiy tarbiya darslarining estetik tomoni ko'p jihatdan didaktik materialni tayyorlash sifati bilan belgilanadi. Sof rang ohanglari (Kamalak ranglari), yoqimli to'qimalar, didaktik qo'llanmalarning aniq shakli bolalarga quvonch keltiradi, hissiy tasvirlarning to'planishiga ularning etalongacha bo'lgan qiymati darajasida hissa qo'shadi. Materialni tematik rejalashtirish yil vaqtiga, mavsumiy hodisalarga, boshqalar bilan tanishish dasturiga mos keladi.

Bolalarni ob`yektlarning rangi, shakli, kattaligi bilan tanishtirish uchun darslarni rejalashtirishda muhim omil bu vazifalarni bosqichma-bosqich murakkablashtirishni ta'minlaydigan ketma-ketlik printsipli. Ushbu murakkablik boshlang'ich vazifalardan turli xil hissiy fazilatlarga ko'ra bir hil ob`yektlarni guruhlash, o'lchamlari, shakli, rangi bo'yicha heterojen ob`yektlarni o'zaro bog'lash va keyinchalik ushbu belgilar va xususiyatlarni vizual va elementar ishlab chiqarish faoliyatida hisobga olishga o'tadi.

Ketma-ketlik printsipli, shuningdek, bolalarni dastlab juda aniq hissiy xususiyatlar bilan tanishtirish bilan belgilanadi-his qilish orqali tekshirilishi mumkin bo'lgan narsalarning kattaligi va shakli, shundan keyingina rang kabi hissiy xususiyat bilan, unga yo'naltirish faqat vizual idrok nuqtai nazaridan mumkin.

O'quv jarayonini tashkil etishning muhim printsipli sistematiklikdir. Erta bolalik bosqichida bilimlarni o'zlashtirish, shuningdek ko'nikmalarni shakllantirish muntazam ravishda amalga oshirilishi kerak.

Sinflarning takrorlanishi masalasi alohida e'tibor talab qiladi: erta bolalik davri rivojlanishning g'ayrioddiy tez sur'atlari bilan ajralib turadi va har bir yoshga bog'liq mikroperiodga tabaqalashtirilgan tarzda murojaat qilish kerak. Takrorlash darsi asosiy dars bilan to'liq bir xil bo'lmasligi kerak. Xuddi shu vazifalarni oddiygina takrorlash sinfda aqliy faoliyatning progressiv rivojlanishiga emas, balki mexanik, vaziyatli yodlashga olib kelishi mumkin.

Sensorli ta'lim darslarini rejalashtirish va metodologiyasida muhim omil bu sinfda o'qitishning kundalik hayotda bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash bilan bog'liqligi: yurish paytida, mustaqil faoliyat paytida va boshqalar.

Shunday qilib, o'quv jarayonida hissiy rivojlanishning asosiy vositasi bolalar u yoki bu samarali faoliyatni amalga oshiradigan mashg'ulotlardir. Ammo xususiyatlarni ajratib ko'rsatish, ularni nomlash va aniqlash, ob`yektlarni u yoki bu xususiyatlar bo'yicha taqqoslash, hissiy tajribani boyitish uchun didaktik o'yinlar va qo'llanmalar qo'llaniladi.

Bunday o'yinlar va qo'llanmalar yordamida hal qilinadigan vazifalar sinfda, ishda, bolalar o'yinlarida, kundalik hayotda amalga oshiriladigan hissiy va kognitiv jarayonlar bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak. Didaktik o'yinning vazifasi taassurotlarni tartibga solish, umumlashtirish, guruhlash, g'oyalarni aniqlashtirish, shakllar, ranglar, miqdorlar, fazoviy munosabatlar, tovushlarning nomlarini farqlash va o'zlashtirishdir.

Didaktik o'yinlar va qo'llanmalar bolalarning har xil mashg'ulotlari, mehnat faoliyati, kuzatuvlari va mustaqil o'yinlari uchun yaxshi qo'shimcha material bo'lishi mumkin. O'yinlar hissiy jarayonlarni faollashtirishni talab qilishi mumkin - ko'rish, tinglash, taqqoslash, xuddi shu narsani topish va HK.

L. A. Venger didaktik o'yinlarning ko'p turlarini hissiy tarbiya vositasi sifatida umumlashtiradi .

Sensorli ta'lim vositasi sifatida hissiy rivojlanish xonasi ham ishlaydi 9. Sensor xonasi-bu turli xil stimulyatorlardan iborat muhit.

Sensor xonasiga o'rnatilgan maxsus uskunalar (projektorlar, yorug'lik naychalari, fibrooptik tolalar, quruq hovuzlar, yumshoq qoplamalar, tushirish o'rindiqlari, hid generatorlari, maxsus musiqa va boshqalar) insonning barcha hissiy organlariga ta'sir qiladi. Miya asosiy hislarni rag'batlantirish orqali faollashadi: ko'rish, eshitish, hidlash, teginish va qo'zg'alish va inhibitsion jarayonlarini o'z-o'zini boshqarishni rivojlantiradi.

Sensor xonasi turli xil usullarni-vizual, eshitish, taktil stimullarni taqdim etish va ushbu stimulyatsiyani uzoq vaqt davomida ishlatishga imkon beradi. Sensor xonasi sharoitida har bir analizator uchun katta miqdordagi ma'lumot oqimi qo'llaniladi. Shunday qilib, idrok yanada faollashadi. Barcha analizator tizimlarining bunday faol stimulyatsiyasi nafaqat idrok faolligining oshishiga, balki analizatorlararo aloqalar shakllanishining tezlashishiga ham olib keladi. Materialning oz miqdori va monotonligi bilan ajralib turadigan pedagogik tuzatishning an'anaviy usullaridan farqli o'laroq, sensorli xonaning jihozlarida turli xil stimullar mavjud.

Yosh bolalarning hissiy tarbiyasi bolaning umumiy rivojlanishining samarali asosi sifatida hissiy qobiliyatlarni shakllantirishni ta'minlaydigan pedagogik tashkilotning ushbu shakllarida amalga oshiriladi. 3-7 yoshli bolalar uchun hissiy ta'limni tashkil etishning bunday eng samarali shakli chizish, modellashtirish, loyihalash darslarida samarali faoliyat tizimida bolaning hissiy jarayonlarini shakllantirishdir.

Shuningdek, bolalarning ob'ektlarning tashqi xususiyatlariga yo'naltirish darajasi ob'ektning ob'ektiv xususiyatlariga emas, balki o'rganish paytida ob'ekt kiritilgan faoliyatning xususiyatiga bog'liq ekanligi aniqlandi. Bundan tashqari, turli yoshdagi bolalarning taxminiy tadqiqot faoliyati qo'llaniladigan operatsiya usullarining tahlil qilish uchun olingan ob'ektlarning xususiyatlariga va qo'llaniladigan operatsiya usulining mukammallik darajasiga qarab o'zgaradi (V. P. Zinchenko).

Shundan kelib chiqqan holda, maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy tarbiyalashning asosiy vazifasi-bolalarda chizish, loyihalash, so'zni tovushli tahlil qilish, tabiatdagi mehnat va boshqalarni takomillashtirishga yordam beradigan narsalar va hodisalarni idrok etish va namoyish etish ko'nikmalarini shakllantirish.

Adabiyotlar

1. Jukova O. S. va boshqa maktabgacha yoshdagi bolani rivojlantirish va o'qitish entsiklopediyasi / O. S. Jukova, A. S. Gerasimova, V. G. Kuznetsova. - Sankt-Peterburg.: "Neva" Nashriyot Uyi, 2005 Yil. — 352s. - ("maktabgacha yoshdagi bolani rivojlantirish va o'qitish dasturi" seriyasi).
2. Kozlova S. A. Maktabgacha pedagogika: talabalar uchun darslik. muhit. professor darslik. muassasalar / S. A. Kozlova, T. A. Kulikova. — 6-nashr.. - M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2006 yil. — 416s.
3. Jeykobson S. G. Maktabgacha Yoshdagi Bola. Yosh psixologiyasi va pedagogikasi: bolalar bog'chasi o'qituvchisi uchun uslubiy qo'llanma / S. G. Yakobson, E. V. Solovyova. — M.: Bustard, 2006 Yil. — 176S. - (Maktabgacha yoshdagi bola. Psixologiya).